

David P. Leonard

Loyola Law School, Los Angeles

In Defense of the Character Evidence Prohibition: Foundation of the Rule Against Trial by Character

Indiana Law Journal, Volume 73, Issue 4, 1998.

א. מבוא

אחד עקרונות היסוד של המשפט האנגלו-אמריקאי, אשר מצא ביטוי חד משמעי בדיני הראיות, הינו איסור של שימוש באופי של בן אדם, כולל ראיות על ביצוע עבירות קודמות, כאשר באמצעותו מבקשים להוכיח כי אדם התנהג בהתאם לאותו אופי בנסיבות של מקרה ספציפי.

כלל זה נמצא היום תחת התקפה. בשנת 1994 העביר הקונגרס חקיקה פלילית אשר הוסיפה מספר הוראות חדשות לכללי ראיות פדראליים, כאשר שלוש מאותן הוראות מאפשרות שימוש בראיית אופי, בצורה של התנהגות פלילית דומה, בהליכים פליליים ותביעות אזרחיות בעבירות מין או במקרים של תקיפה מינית של ילדים.

מדובר בשינוי דרסטי של האיסור ההיסטורי, שקיים מאות שנים, לפיו אין להוכיח, באמצעות עדות לגבי אופיו של האדם, ביצוע עבירה ספציפית על ידי אותו אדם.

המטרה של המאמר הינה לבחון מקורות משפטיים, היסטוריים ופילוסופיים של הכלל האוסר שפיטה על סמך אופי. תוך בדיקת התוכן הבסיסי והתפתחות של המשפט המקובל בכל הנוגע לאיסור עדות אופי ותוך פירוט ההצדקות לאיסור בנקודות מבט שונות, המחבר מבקר את התקיפה על הכלל הזה באמצעות החקיקה האחרונה. לטענתו, על אף שתקיפה כאמור ניתן להסביר לאור האקלים חברתי השורר, לא ניתן להסכים לשינויים מסוג זה, וזאת בהתחשב באבולוציה של תורת המוסר שעומדת מאחורי הטענה לפיה בני אדם צריכים להישפט בגין מעשים אסורים ספציפיים ולא בגין פגמים באופי שלהם.

II. איסור השפיטה לפי עדות אופי

לפחות במשך מאתיים שנים בתי משפט באנגליה ובאמריקה אסרו בדרך כלל שימוש בראיות אופי בתור הוכחה נסיבתית לכך שאדם היה מעורב במעשה ספציפי נשוא הדיון. המאמר הזה לא דן במקרים אחרים בהם אכן מותר להשתמש בעדות אופי, כגון: מקרים בהם אופי עצמו הינו חלק חיוני של האישום או של קו הגנה, או מקרים בהם עדות אופי מוצגת לצורך הוכחת מהימנות או חוסר מהימנות של עד.

א. תיאור כללי של האיסור ראיית אופי

כלל האיסור ראיית אופי הינו חלק מאוד ידוע של דיני הראיות האמריקאיים. באופן כללי הוא קובע שלתביעה בהליך פלילי ולצדדים בהליך אזרחי אסור להביא עדות אופי בתור ראיה נסיבתית להתנהגות של אדם. מדובר בכלל די צר, שכן רק אם הראיה המובאת מצביעה על כך שלאדם יש תכונת אופי רלוונטית אשר עלולה להפוך אותו ליותר מצופה לבצע את המעשה נשוא הדיון – ראיה כזאת הינה אסורה. במקרים בהם ראיה כזאת מקבלת צורה של מידע על העבירות הקודמות של האדם, לעתים קרובות היא תהיה קבילה, אבל תחת הנמקה שמוציאה את הראיה הזאת מגדרה של עדות אופי – מידע על עבירות קודמות יהיה קביל לצורך הוכחת מניע, יכולת, כוונה, הכנה, תכנית, ידע, זהות או היעדר של טעות או תאונה.

ב. היסטוריה של כלל האיסור ראיית אופי במשפט המקובל

על אף שכלל האיסור ראיית אופי הפך למבוסס איתן בעשור הראשון של המאה ה-19, קיימים סימנים כי הכלל – או לפחות העיקרון שאומר שהתנהגות בלתי הולמת אחרת של אדם לא צריכה לשמש להוכחת התנהגותו במקרה נשוא הדיון – היה מקובל הרבה לפני. כך, עוד בשנת 1692 בעניין *Duke of Norfolk v. Germaine*, שבו היה מדובר באישום במעשה ניאוף, בית המשפט סירב לקבל ראיות אשר התייחסו רק למעשים קודמים של הנאשם "ללא הגבלה".

קרוב לעשור הראשון של המאה ה-19, הכלל השולל עדות אופי כראיה לביצוע מעשה על ידי אדם היה מבוסס היטב. המקור של הכלל הינו עניין *Rex v. Cole*, שם קבע בית המשפט כי זה לא מקובל להראות בהליך פלילי שלנאשם יש נטייה כללית לבצע מעשים דומים לזה שבו הוא הנאשם. החל מאותה תקופה בתי המשפט באופן עקבי מאוד הביעו תמיכה בכלל האיסור ראיית אופי.

ג. שימושים מותרים בראיות בדבר התנהגות בלתי הולמת אחרת

האיסור על ראיה בדבר התנהגות בלתי הולמת אחרת מעולם לא היה אבסולוטי. רק השימוש בראיה כזאת כדי להוכיח התנהגות ספציפית של מישוהו תוך הפנייה לאופי הרע שלו היה ונשאר אסור חד משמעית. יחד עם זאת, במקרים מסוימים בתי המשפט אפשרו שימוש בראיות בדבר התנהגות בלתי הולמת אחרת – מקרים בהם הוכחת אישום או קו הגנה כמעט הכרחי דרשו ראיות מסוג זה. למשל, לצורך הוכחת יסוד נפשי של ידיעה במקרים מסוימים – אם הנאשם השתמש בעבר בשטרות מזויפים, זאת תהיה ראיה קבילה לכך שהוא ידע על כך שמדובר בשטרות מזויפים כשהוא עשה שימוש בשטרות מאותו סוג בפעם נוספת.